

Lisa 1. Hiiu valla ja Käina valla ühinemislepingu juurde

Hiiu valla ja Käina valla ühinemislepingu seletuskiri

Hiiu valla ja Käina valla ühinemise algatas Käina Vallavolikogu, kes tegi 24.08.2016 otsusega nr 103 Emmaste Vallavolikogule, Pühalepa Vallavolikogule ja Hiiu Vallavolikogule ettepaneku haldusterritoriaalse korralduse muutmiseks läbi ühinemismenetluse, mille tulemusena moodustub uus omavalitsusüksus. Hiiu Vallavolikogu nõustus 8.09.2016 otsusega nr 297 Käina Vallavolikogu ettepanekuga. Pühalepa Vallavolikogu keeldus 25.10.2016 otsusega nr 38 Emmaste Vallavolikogu 31.10.2016 otsusega nr 159 läbirääkimiste alustamisest.

Vastavalt Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse § 9¹ lg 2 punktile 1 lisatakse ühinemislepingule seletuskiri, milles peab olema märgitud haldusterritoriaalse korralduse muutmise vajaduse põhjendus, territooriumi suurus (pindala) ja alaliste elanike arv. Seletuskirja eesmärk on laiem seaduses sätestatud ning selles selgitatakse põhjalikumalt ühinemisläbirääkimiste kulgu ja ühinemise mõjusid.

1. Haldusterritoriaalse korralduse muutmise vajaduse põhjendus

Riigikogu võttis 21.6.2016 vastu haldusreformi seaduse, mille kohaselt peavad omavalitused, kes ei täida 5000 elanike arvu miinimumkriteeriumit otsustama omaalgatusliku ühinemise hiljemalt 31.12.2016. Mitte ühinenud ja kriteeriumit mitte täitavate omavalitsuste ühendamise algatab Vabariigi Valitsus 15. veebruariks 2017. Vabatahtliku ühinemise ja läbirääkimiste raames on võimalik kokkuleppida kogukonna huvidele vastavad ühinemistingimused ja lahendada muud organisatsioonilised ning teenuste arendamise küsimused. Samuti on haldusreformi seaduse kohaselt ainult vabatahtliku ühinemise korral võimalik saada ühinemisega kaasnevat rahalist preemiat (ühinemistoetust).

Ajaloolised sidemed

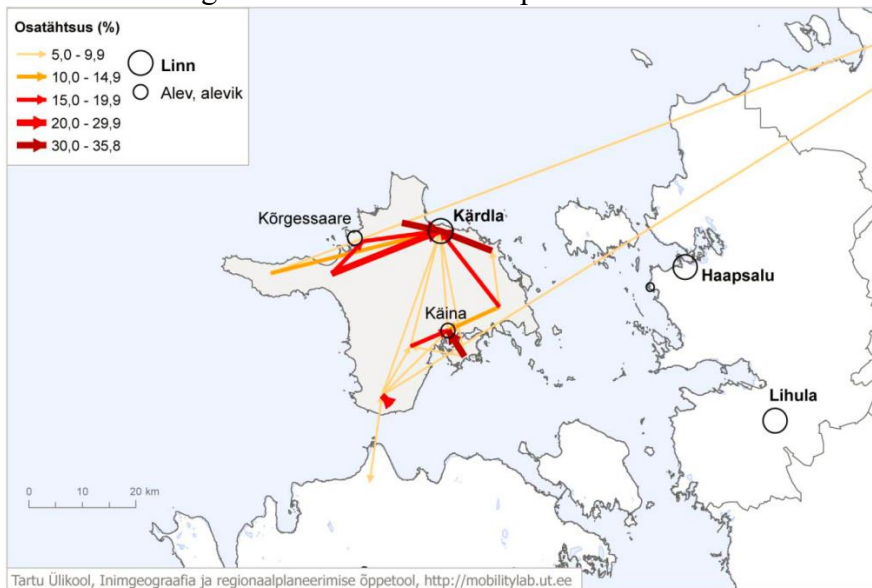
Hiiumaa haldusjaotuse alguspunktiks võib lugeda 1254. a, millal saar jaotati Saare-Lääne piiskopi ja Liivi ordu vahel ning tekkisid kaks hilisemat kihelkonda Pühalepa ja Käina. 1627. aastal moodustati lisaks Reigi kihelkond ja 1866. aastal Emmaste kihelkond. 1920. a eraldus Pühalepa vallast esmalt iseseisva aleviku ja hiljem linnana (alates 1938. a) Kärkla. Seega alates 1866. aastast on Hiiumaa haldusjaotuslikult jagunenud vähemalt 4 piirkonnaks.¹ Tänapäevani baseerub Hiiumaa haldusjaotus sisuliselt kihelkondlikul valitsemismudelil (Reigi, Pühalepa, Käina, Emmaste kihelkond). Hiljem eraldi haldusüksusena moodustatud Kärkla linn ja Kõrgessaare vald ühinesid üheks Hiiu vallaks 2013. aastal. Kihelkondliku haldusterritoriaalse korraldusega kooskõlas olevat omavalitsust ei ole Hiiumaal võimalik luua, kuna see ei vastaks haldusreformi seaduses sätestatud kriteeriumitele ega oleks kooskõlas kaasaegse demograafilise olukorra ja inimeste kommunikatsiooni piirkondadega. Hiiumaa

---

¹ Vabariigi Valitsuse 2001. a määruse eelnõu „Haldusterritoriaalse korralduse muutmise algatamine“, lk 11

Joonis 2. Elukohta ja tööaja ankurpunkti vahel liikujate osatähtsus piirkonna elukohtade arvust Hiiu maakonnaga seotud liikumistes tööperioodil.

Allikas: Tartu Ülikool (2013) Regionaalse pendelrände kordusuuring, lk 41.

Seega lähtudes haldusreformi eesmärkidest ning erinevate uuringute tulemustest on Hiiumaa üks toimepiirkond, kus keskusega on nõrgalt seotud (ja moodustab iseseisva kohaliku toimepiirkonna) Käina valla piirkond. Seda eripära on arvestatud omavalitsuse valitsemisstruktuuri kujundamisel. Rohkem kui ühte terviklikku toimepiirkonda hõlmavat omavalitsust, mis vastaks haldusreformi elanike arvu miinimumsuuruse kriteeriumile, ei ole võimalik Hiiumaal luua.

Vabariigi Valitsuse poolt moodustatud Haldusreformi Lääne-Eesti piirkondlik komisjoni 26.10.2016 otsuses jõutakse samadele järeldustele. *Lähtudes haldusreformi eesmärkidest ning erinevate uuringute järeldustest on Hiiumaa üks toimepiirkond, kus on selge keskus Kärkla linn, mida tasakaalustavad ja täiendavad piirkondlikud keskused (Käina, Emmaste, Kõrgessaare, Suuremõisa). Üheks omavalitsuseks ühinemine loob paremad eeldused omavalitsuste võimekuse tõstmiseks elanikele avalike teenuste osutamisel piirkonnas, suuremas omavalitsuses suudetak스 laiendada teenuste profiili, pakkuda suuremat kompetentsi kohaliku elu arendamisel, sünergiat ja mastaabi kasvu teenuste osutamisel. Arvestades Hiiumaa ruumilist ühtsust suudaks ühtne Hiiumaa vald välja arendada strateegilise juhtimise ja arengusuunamise juhtimistasandi.*

Ühtlasi täidetakс ühinemisel haldusreformi seaduses sätestatud elanike arvust lähtuv omavalitsusüksuse suuruse miinimumkriteerium, mida Käina, Emmaste, Pühalepa ja Hiiu vald eraldiseisvana ei täida. Hiiumaa omavalitsustel on seaduses sätestatud kriteeriumi täitmiseks võimalik ühineda vaid üheks omavalitsuseks, kahest või kolmest vallast koosnevas piirkonnas ühinedes ei täida ühinemisest kõrvale jääv(ad) omavalitsus(ed) seaduses sätestatud miinimumsuuruse kriteeriumi, ei vasta haldusreformi eesmärkidele ega moodusta territoriaalselt terviklikku omavalitsust ning liidetakс Vabariigi Valitsuse algatatud etapis ühinenud omavalitsusega.

Käina vald ja Hiiu vald on teinud pingutusi, et algatada ühinemisläbirääkimised kõigi Hiiumaa omavalitsuste osalusel. Valdade esindajad on ühinemisläbirääkimiste alustamise vajadust selgitanud Emmaste ja Pühalepa vallavolikogudele, märkinud, et tulenevalt haldusreformi seadusest ei saa Hiiumaale jääda enam kui üks vald ning millised on

vabatahtlike ühinemiste eelised Vabariigi Valitsuse algatatud liitmise korral. Ennekõike avalduvad eelised kahes aspektis.

Esiteks, vabatahtlikel ühinemistel on võimalik kokku leppida ühinemise tingimustes. Käina valla ja Hiiumaa valla ühinemisläbirääkimistel on lepitud kokku, et ühinevate omavalitsuste ja endise Kõrgessaare valla territooriumil moodustatakse osavallad, mis on piisavalt ulatusliku autonoomiaga ja mille ülesanne on tagada elanike lähendaste teenuste osutamine ning piirkonna elu arendamine ja elanike kaasamine valitsemisse.

Kahjuks hoolimata nendest argumentidest ja nendele tõsiste vastuargumentide puudumisele otsustasid Pühalepa ja Emmaste vallavolikogu ühinemisläbirääkimistega mitte nõustuda.

Teiseks, kaasneb vabatahtlike ühinemisega ühinemispreemia, mis kõigi Hiiumaa nelja valla ühinemisel osaleks ca 1 864 800 eurot, kuid ainult Hiiumaa ja Käina valla ühinemisel 764 800 eurot. Kogu see täiendav raha läheks suuremas osas investeringuteks ning elanike elukeskkonna parandamiseks Hiiumaal. Samuti on Vabariigi Valitsuse liikmed korduvalt lubanud, et vabatahtlikult ühineva maakonna suurused omavalitsused saavad täiendava vahendid investeringuteks. Hiiumaa puhul on räägitud, et täiendav investeringute summa võiks olla 2 miljonit eurot. Seega kokku oleks kõigi omavalitsuse vabatahtlikul ühinemisel võimalik Hiiumaa elanike elukeskkonna arendamiseks panustada täiendavalt kuni ca 3,8 miljonit eurot.

2. Ühinemise eeldused ja mõjud

Ühinemisläbirääkimiste käigus on analüüsitud Hiiumaa valla ja Käina valla omavalitsuste hetkeolukorda, arengutrende, ühinemise võimalike positiivseid ning negatiivseid mõjusid ning on jõutud järgmistele järeldustele.

Hiiumaa valla ja Käina valla ühinemiseks on täidetud järgmised eeldused:

- tugevad ajaloolised sidemed ja ühine saareline identiteediruum;
- tihe inimeste igapäevane pendelränne (töö- ja teenusränne) omavalitsuste vahel;
- omavalitsustel on ühine seotud majandusruum (eriti tugevalt avaldub see turismi valdkonnas) ja omavahel seotud infrastruktuur;
- ühinevate omavalitsuste vahel on juba toimiv koostöö ja ühistegevus;
- Hiiumaa tänane demograafiline seis võimaldab osa teenuseid osutada vaid tervikpiirkonnas (nt gümnaasiumiharidus, arendustegevus, spetsialiseeritud sotsiaalteenused);
- Hiiumaa kui tervikliku toimepiirkonna ühtse arendamise vajadus, eriti olukorras, kus regionaalhaldust (maavalitsusi) ootab reorganiseerimine.

Olemasolev haldusterritoriaalne korraldus seab järgmised piirangud:

- omavalitsuste piiratud finantsid ja väike teenuspiirkond (elanike arv) ei võimalda palgata kõiki vajalikke spetsialiste. Olemasolevad spetsialistid oma suure töökoormuse tõttu ei suuda vajalikul määral süvendatult valdkondi arendada, seetõttu ei ole võimalik kasutada kõiki olemasolevaid arenguvõimalusi;
- omavalitsuste eelarved ei võimalda piisavaid investeringuid ega suuremate projektide omafinantseeringute katmist;
- ühe omavalitsuse elanike elukvaliteet sõltub otseselt teise omavalitsuse teenustest, samas puudub teenuse saajatel võimalus teenuste korraldamisel kaasa rääkida siis kui teenust osutatakse teise omavalitsuse poolt.
- omavalitsused osutavad vastastikku teenuseid, mistõttu toimub tarbetu kulu vastastikusele kooskõlastamisele ning arveldamisele.

Ühinemine loob eeldused järgmiste positiivsete muudatuste saavutamiseks:

- valla juhtimisstruktuuri tõhustamine, kus tekivad valdkonnapõhised osakonnad ja suureneb ametnike võimalus spetsialiseeruda kitsamale tegevusvaldkonnale;
- valla pakutavate avalike teenuste parandamine tänu spetsialiseerumisele ja uute ametikohtade loomisele;
- haldusreformi järgselt tekkivas ühtses Hiiumaa omavalitsuses on võimalik välja arendada Hiiumaa kui terviku strateegilise valitsemise võimekused;
- eelarveliste vahendite tõhusam kasutamine ja suurem investeerimisvõimekus;
- valla valitsemisvõimekuse ja konkurentsivõime kasv suhetes teiste Eesti omavalitsustega ja Läänemere regioonis;
- valla teenuste osutamise suurem sünergia ja koostöö (nt haridussüsteemi terviklikkus, kus koolide ja lasteaedade konkurents asendub nende koostöö ja tervikliku juhtimisstrateegiaga);
- valla pakutavate kommunaalteenuste kvaliteet ning makstavad tasud võrdsustuvad;
- valla poolt pakutavate avalike teenuste hindade arvestuse alused ühtlustuvad (näiteks lasteaia õppetasad, toidukulude katmine, ringitasud jms);
- valla poolt makstavate toetuste (sh sotsiaaltoetused) kord ning tase ühtlustub, mis loob ühtlasema elukeskkonna;
- sarnastel ametikohtadel töötajate töötasud ühtlustuvad;
- volikogude professionaalsus tõuseb, suureneb volikogu komisjonide roll otsuste kujundamisel, see võimaldab ka tagada valdkonna- ja kodanikuühenduste arvamusi osaluse otsuste kujundamisel;
- osavallakogude loomine võimaldab kaasata rohkem inimesi kohaliku elu arendamises kaasärääkimisse ning taga suurema sisendi piirkondliku elukeskkonna arendamiseks;
- eeldame kodanikuaktiivsuse kasvu ehk järjest enam inimesi soovib otseselt või kaudselt kaasa rääkida meie elukeskkonna kujundamisel;
- kujundatakse programm, mis tugevdaks kodanikeühendusi, et neile delegerida avalike teenuste osutamist ja tagada nende tõhus sisend vallavolikogu komisjonidesse ja osavallakogudesse;
- elanikel tekib võimalus kaasärääkida oma elukeskkonna kujundamises hoolimata sellest, kus nad elavad ja teenuseid tarbivad.

3. Juhtimisstruktuur ühinenud vallas

Võetakse suundumus kõikide tänaste toimivate asutuste säilitamisele, kuid samas nende juhtimise ja korraldamise tõhustamisele ning nende rahastamise viimisele ühtsele läbipaistvale ja võrreldavale alusele. Asutuste tõhususe suurenemine tagatakse ennekõike nende omavahelise koostöö soodustamise ja parema strateegilise juhtimise ja koordineerimise arvel. Ühinenud vallas rakendatakse detsentraliseeritud valitsemis- ja juhtimiskorralduse põhimõtteid.

Volikogu koosseisus on 17 liiget, kes valitakse 3 valimisringkonnas. Valimisringkonnad moodustatakse osavaldade kaupa. 2017. aasta volikogu valimistel avatakse valimisjaoskonnad vähemalt 2013. aasta valimisjaoskondade asukohtades.

Tähtsustatakse vallavolikogu komisjonide rolli valla otsustusprotsessis, kujundatakse mehhanism, mis võimaldab tagada piirkondlikult tasakaalustatud esindatuse volikogu komisjonides.

Vallavalitsus kui kollegiaalse otsustusorgani kinnitab vallavanema ettepanekul volikogu. Soovitavalt kaasatakse osavallavanem vallavalitsuse koosseisu.

Vallavalitsusse koondatakse valla kui terviku strateegilise juhtimise ja halduse kompetents, tugiteenused, valdkonnaspetsialistid ja teenuste osutajad.

Ühinevate omavalitsuste territooriumide põhiselt moodustatakse osavallad.

Moodustatakse osavallakogud, mille peamine ülesanne on tagada elanike kaasärääkimise võimalus kohalikes ja ülevallalistes otsustusprotsessides, aidates kujundada arvamusi ja tagada sisendeid ning tagasisidet otsustusorganitele (vallavalitsus, volikogu, volikogu komisjonid) piirkonna tervikliku arengu küsimustes ja piirkonna halduse kvaliteedi kohta.

Osavallakogusse kuuluvad:

- kaks valimisringkonnast enim hääli saanud volikogu liiget;
- osavallas registreeritud ja tegutsevate ettevõtjate esindaja;
- osavallas registreeritud ja tegutsevate kodanikeühenduste ja küllavanemate esindaja;
- osavallas tegutseva munitsipaalkooli hoolekogu esindaja;
- osavallas elavate noorte esindaja.

Osavallakogu moodustamise täpne korraldus ja ülesanded töötatakse välja ettevalmistusperioodil. Osavallakogu liikmed valitakse sihtrühmade koosolekutel, mille korraldavad ettevalmistusperioodil valimiseelsete volikogude esimehed. Osavallakogu koosseisu kinnitab volikogu pärast valimisi.

Moodustatakse osavallavalitsused valla ametiasutustena. Tagatakse valdkonnapõhiste teenuste kättesaadavus osavaldades. Vallavalitsuse ametnike ja töötajate teenistuskohad võivad asuda osavallavalitsuste ruumides. Osavallavalitsuse osutatavate teenuste maht ja teenistukohtade arv sõltub osavalla teenuspiirkonna suuruselt ning võib olla erinev.

Osavallavalitsust juhib osavallavanem, kes nimetatakse ametisse vallavalitsuse poolt vallavanema ettepanekul. Osavallavanema ametisse nimetamisel ja ametist vabastamisel peab olema osavallakogu kooskõlastus. Juhul kui osavallakogu ei kooskõlasta osavallavanema kandidaati kolmandal korral nimetatakse osavallavanem ametisse osavallakogu kooskõlastuseta. Osavallakogu poolt mitte kooskõlastatud kandidaati ei või kooskõlastamiseks esitada teistkordselt. Osavallavanemal, kui ta ei ole valitsuse liige, on õigus võtta sõnaõigusega osa vallavalitsuse istungitest.

Osavallavalitsuse (ametiasutusena) haldusalas on osavalla territooriumil tegutsevate hallatavate asutuste (va koolid ja lasteaiad) juhtimine. Osavalla territooriumil tegutsevad koolid ja lasteaiad on vallavalitsuse hallatavad asutused, kuid nende majanduslike tugifunktsioonide korraldamine on osavalla pädevuses.

Kõik hallatavad asutused jätkavad oma tegevust avalike teenuste osutajatena. Teenuste ja hallatavate asutuste moodustamine, ümberkorraldamine ja tegevuse lõpetamine kooskõlastatakse osavallakogus.

Arendatakse kodanikuühenduste, külakeskuste, SA-de ja MTÜ-de võimekust osutada teatud avalikke teenuseid ning töötatakse välja vastav tegevustoetuste ja projektide rahastamise süsteem.

4. Ühinemisläbirääkimiste korraldus (täieneb)

Läbirääkimiste pidamiseks moodustati 12-liikmeline juhtkomisjon, kuhu kuulusid Käina vallast 5 liiget: volikogu esimees Üllar Padari, volikogu liikmed Eha Brikker ja Hannes Maasel, vallavanem Omar Jõpiselg ja vallavalitsuse liige Aiki Maivel ning Hiiu vallast 7 liiget: volikogu esimees Jüri Ojasoo, volikogu liikmed Tiit Harjak, Artur Valk, Jaanus Berkmann ja Aivi Telvik, vallavanem Reili Rand, vallavalitsuse liige Inge Elissaar. Juhtkomisjoni ülesandeks on välja töötada ühinemisleping.

Juhtkomisjoni nõupidamise ajad ja korraldus

- 13. oktoobril 2016 toimus esimene konsultatsioon Hiiu ja Käina valla osalusel, et selgitada võimalusi juba Emmaste, Pühalepa ja Käina valla läbirääkimistes väljatöötatud lepingus kokkulepitu sobivuses ja võimalikkuses nelja valla ühinemisel. .
- Nelja valla ühinemiseks koostas konsultant ajakava.
- 17. oktoobril toimus konsultatsioon Hiiu ja Käina valla osalusel.
- 19. oktoobril toimus konsultatsioon Hiiu ja Käina valla osalusel.
- 21. oktoobril toimus konsultatsioon Hiiu ja Käina valla osalusel.
- 24. oktoobril toimus konsultatsioon Hiiu ja Käina valla osalusel.
- 26. oktoobril toimus ühinemisläbirääkimiste koosolek Hiiu ja Käina valla osalusel.
- 28. oktoobril toimus ühinemisläbirääkimiste koosolek Hiiu ja Käina valla osalusel.
- 2. novembril toimus ühinemisläbirääkimiste koosolek Hiiu ja Käina valla osalusel.
- 4. novembril toimus ühinemisläbirääkimiste koosolek Hiiu ja Käina valla osalusel.

Ühinemisküsimuste arutamine volikogudes

- Käina Vallavolikogu tegi 24. augustil 2016 ettepaneku ühinemiseks Emmaste vallale, Pühalepa vallale ja Hiiu vallale.
- 8. septembri 2016 otsusega nr 297 võttis Hiiu vald ettepaneku vastu.
- 6. oktoobril tutvustati lepingu projekti Käina Vallavolikogus
- 25. oktoobril keeldus Pühalepa Vallavolikogu läbirääkimistest.
- 31. oktoobril keeldus Emmaste Vallavolikogu läbirääkimistest

Ühinemislepingu projekti avalik väljapanek ja tehtud ettepanekud

Avalikustatakse leping ajavahemikul 05.11. - 27.11.2016 valdade kodulehtedel, vallalehtedes, Hiiu Lehes, valdade raamatukogudes.

Rahvakoosolekud toimuvad kolmandal avalikustamise nädalal.

Elanike arvamuse väljaselgitamise tulemused

Küsitlus rahvaarvamuse väljaselgitamiseks korraldatakse elektrooniliselt Käina valla kodulehe keskkonnas 30.11. - 03.12.2016 ja sedelitega Käina vallamajas, endises Kõrgessaare vallamajas, Hiiu vallamajas 04.12. - 05.12.2016.

5. Territooriumi suurus, elanike arv ja demograafilised tendentsid

Tabel 1. Ühinevate valdade territooriumi suurus

	Pindala km ²	Asustustihedus in/km ² kohta
Hiiu vald	384 m ²	12,1
Käina vald	188,5 m ²	11,2
Kokku	572,5 m ²	11,8

Tabel 2. Rahvastik ühinevates omavalitsustes (Rahvastikuregistri andmetel seisuga 1.01.2016)

KOV/ vanuserühm arv (osakaal)	0-6 aastased		7-18 aastased		19-64 aastased		65+ aastased		KOKKU 01.01. 2016
	Arv	Osa kaal (%)	Arv	Osakaal (%)	Arv	Osakaal (%)	Arv	Osa kaal (%)	
Hiiu vald	237	5,1	502	10,8	2905	62,5	1004	21,6	4648
Käina vald	135	6,4	208	9,8	1385	65,5	388	18,3	2116
Kokku	372	5,5	710	10,5	4290	63,4	1392	20,6	6764

Analüüsid näitavad (nt Ühinemise tulemuste analüüs Türi valla juhtum, 2015), et demograafiliste protsesside suunamine on vähemalt regionaalse tasandi (regionaalpoliitika) küsimus ning omavalitsused neid protsesse oluliselt mõjutada ei suuda. Hiiumaal võib see suutlikkus tekkida vaid juhul kui valdade ühinemine hõlmab kogu saart ning suudetakse süsteemselt käivitada kohalik ettevõtlusarenduse ja tööjõu kui ressursi arendamise poliitika. Väiksemates omavalitsusüksustes või ilma toimepiirkonna keskust (peamine töökohtade asukoht) hõlmamata omavalitsuses ei ole demograafiliste protsesside suunamine realistlik.

Hiiumaa Arengustrateegias 2010+ (2013) on rahvastikuarengutrende analüüsitud järgnevalt, lk 17-18: Hiiumaal oleme praeguseks ajaks jõudnud oma rahvastikuarengus kriitilisse seisu. Vastavalt Geomedia OÜ poolt koostatud prognoosidele (rahvastikuarengu võimalike arengutrendide kohta) on kõikides Eesti maakondades perioodil 2005–2012 suurenenud tööealiste (20–64 a) ning 65+ vanuserühma osakaal ning vähenenud 0-19 aastaste osakaal. Suhteliselt suure noorte osakaalu vähenemisega eristuvad Lääne-Eestist Saaremaa, Hiiumaa ja Läänemaa. Eesti rahvastiku vähenemine aastatel 2000–2012 on olnud keskmiselt 0,2% aastas. 2020. aastaks väheneb elanikkond veel 16000-18 000 elaniku võrra. Edaspidi vähenemine kiireneb 0,3–0,4% aastas, eriti Hiiumaal ja Saaremaal (vananemise tõttu). Kui praegu eristub Hiiu maakond koos Harjumaaga suhteliselt suure noorte osakaaluga kogu maakonna elanikkonnast, siis aastal 2030 see enam nii ei ole.

Sellegipoolest ei pruugi kõik protsessid olla ühesuunalised. Eesti sisserände saldo ületas 2015. aastal väljarännet ja see oli paljude jaoks prognoosimatu üllatus. Käina vallas on elanike arv alates 2013. aastal lõpust olnud stabiilne (31.12.2013 – 2119 elanikku 30.09.2016 -2112 elanikku). Valitseb lasteaia kohtade ja korterite nappus. Elanike rännet mõjutab oluliselt nii kohalik elukeskkond, tehnoloogiate areng kui globaalsed arengud. Vald peab küll arvestama reaalse rahvastiku protsessidega, kuid peab suutma luua positiivset tulevikunägemust, oma tegudega parandama nii elu- kui ettevõtluskeskkonda.